

הצהרת שר החוץ, אבא אבן, לפני עצרת האו"ם (8.10.1973)

אין באולם זה או מחוצה לו איש או אשה שאינו יודע במעמקי לבבו, כי מצרים וסוריה הנחיתו מהלומה כבדה ופתאומית על הדבר היקר ביותר לאדם — שלום העולם. ההתקפה היוזמה, ללא התגרות, שהן תקפו את קוי הפסקת האש ביום הכיפורים, 6 באוקטובר 1973, בוודאי תירשם בהיסטוריה כאחד המעשים השפלים והזוועתיים שלהם היתה ממשלה אחראית אי-פעם. החלטתה האיתנה של ישראל היא לסכל התקפה זו ולהדפה. אילו היתה ההתקפה זוכה להצלחה כלשהי היה השלום מת.

אל יהא ספק, כי ניסיון זה לחסל את מבנה הפסקת האש הוא הפרה רבתי של החוק הבינלאומי. הפסקת-האש היא הסכם בינלאומי. היא נתקבלה על-ידי מצרים, סוריה וישראל בהיענות להחלטת מועצת הביטחון, אשר לה הסכימו כל שלוש הממשלות הללו. החלטת מועצת הביטחון מ-6 ביוני 1973 אומרת: מועצת הביטחון קוראת לכל הממשלות הנוגעות בדבר לנקוט כצעד ראשון כל אמצעי להפסקת-אש ולהפסקת כל פעולה צבאית באזור. ההסכמה של ישראל ומצרים הובעה תוך 30 שעות והפסקת-האש בוצעה רשמית בשטח. „ממשלות ישראל וסוריה הודיעו על הסכמתן ההדדית להחלטת המועצה על הפסקת-האש ודרשו שמעשי האיבה יסתיימו לאלתר.“

ב-12 ביוני 1967 גינתה מועצת הביטחון כל הפרה של הפסקת-האש וקראה ל„חזרה מיידית לעמדות הפסקת-האש על-ידי כל צבא שאולי נע קדימה אחר שעה 1030 ב-10 ביוני 1967, וכן קראה לשיתוף-פעולה מלא עם ראש מטה ארגון משקיפי האו"ם בביצוע הפסקת-האש. לרבות אמצעי התקשורת. התחייבות הדדית זו של סוריה וישראל מעולם לא בוטלה על-ידי אחת הממשלות האלה. אדרבה, שתיהן הסתמכו עליה בתלונותיהן ובדרישותיהן למועצת-הביטחון.

הפסקת-האש המצרית-ישראלית היתה בתוקף על יסוד הסכם הדדי עד 1968. במועד זה הודיעה ממשלת מצרים שהיא מבטלת את הפסקת האש. בשלב מאוחר יותר היא הסבירה, כי היא הציעה לנהל את שהגדירה כ„מלחמת התשה“, אשר לא השיגה תוצאה כלשהי לבד ממותם של מאות רבות, הרס רב ליד תעלת סואץ והתגברות המעורבות של המזרח התיכון במדיניות וביריבות של המעצמות הגדולות.

בקיץ 1970 חידשו מצרים וישראל באמצעות התיווך של ארה"ב את הפסקת-האש, אשר נכנסה לתקפה ב-7 באוגוסט זה היה רגע של הקלה רבה למזרח-התיכון ולעולם. דומה היה, שהוא מבשר חזון חדש ותקוה חדשה. שכן בד-בבד עם הפסקת-האש הסכימו שתי הממשלות לפתור את שאר סכסוכיהן במשא-ומתן. על יסוד החלטת מועצת הביטחון 242, התחייבה ישראל כי בהיכון השלום תסיג את כוחותיה אל הגבולות אשר יתוו בהסכם השלום. כך התגבשה תמימות-דעים בינלאומית ברורה לגבי השיטות להשגת השלום במזרח-התיכון.

השלבים היו ברורים:

ראשית, הפסקת-אש; שנית, משא-ומתן; שלישית, הסכם על תנאי הקיום-ביחד, לרבות הסדר טריטוריאלי; רביעית, נסיגה לגבולות מוסכמים וכינון שלום קבע.

על מדיניות זו של קיום הפסקת-האש ונכונות למשא-ומתן על הסדר סופי התחייבתי בשם ישראל מחדש בנאומי לעצרת הכללית ב-3 באוקטובר. הנציג הסורי התחייב בדיון כי ממשלתו תנקוט מדיניות של מלחמה נצחית. שר החוץ המצרי, אשר בוודאי ידע לאן מועדות פני הדברים, דחה את נאומו מן השבוע שעבר לשבוע הבא. והוא ידע מה הוא עושה.

ההתקפה הבוגדנית היתה בשלב הסופי של הכנתה.

הבה נזכר במצב ששרר על סף התוקפנות המצרית והסורית. הפסקת-האש היתה במצב של יציבות בדרך כלל. היתקלויות בין מטוסים בסיורי אויר והתנגשויות בלתי מתוכננות אחרות אירעו פה ושם, אך הפסקת-האש וקוי הפסקת-האש לא נפגעו. הוגשו לנו הצעות להיות פה בחודש הבא כדי לברר את סיכויי הדו-שיח. רווחה הרגשה כללית לגבי חוסר התכלית בפולמוס פומבי, שמעולם לא קידם סכסוך כלשהו אל פתרון.

ישראל, כמובן, החליטה לא לנטוש את קוי הפסקת-האש המוסכמים בטרם יכון שלום ברי-קיימא. אירועי השבוע הזה הוכיחו עד מה צדקנו. אולם אנו היינו נכונים לדו-שיח אשר יביא שלום ואת המשא-ומתן על גבולות מוסכמים.

מעבר לאופק המעורפל, האפור אך לא נטול תקוה לגמרי, באה התשובה ממצרים ומסוריה.

תשובתם לחזון של מזרח-תיכון שליו ומתפתח היתה מילוי האיזור בדם ודמעות ויצרים שלוחי-רסן. הכל, אך לא דו-שיח. הכל אך לא משא-ומתן. הכל אך לא כיבוד ההסכמים הקיימים וחתירה להסכמים חדשים. הכל, חוץ מזה.

המחזה הקטלני התפתח במהירות, אולם היתה לו הקדמה. ב-4 בבוקר ביום שבת, שש שעות לפני פרוץ המלחמה, הגיע אלי מברק מירושלים, שהודיע לי כי מידע מקורי וכן הוכחות בשטח מלמדים כי עומדת לבוא התקפה מצרית—סורית משותפת בשעה מאוחרת יותר באותו יום, במטרה לחצות את קוי הפסקת-האש בתעלת סואץ ובגולן. כעבור שתיים הודיעו על כך לנציגים הדיפלומטיים בישראל, ותחילה לארה"ב, שיזמה את הפסקת-האש.

לשגריר ארה"ב בישראל נמסר כמה שעות לפני ההתקפה, כי ישראל לא תבצע כל פעולת-מנע וכי תעמוד בקרבן המתחייב מהחלטה זו. אולם, כמובן, תהדוף כל תנועה מצרית וסורית. ממשלתו, ואחר-כך ממשלות אחרות, נתבקשו להודיע לקהיר ולדמשק ולאחרים בהתאם. חילופי דברים דומים היו בניו-יורק בדרג שרי-החוץ.

אנו יודעים את התשובה. מצרים המציאה תחילה את הקרב הימי הדמיוני עם אניות ישראליות דמיוניות במקום דמיוני ובזמן דמיוני — הקרב הדרמטי ביותר שלא היה בתולדות המלחמה. הדבר התחולל, כביכול, שעות רבות אחר שתכנית ההתקפה של מצרים נתגלתה ונמסרה על-ידינו לממשלות אחרות. למצרים וסוריה אין כל ראיות להוכחת כזב זה, ומן הטעם הפשוט שזהו כזב, כזב שגרם עלבון למיליוני אנשים בארץ זו ובאחרות. אחר הרמייה באה התוקפנות, התקפה מצפון ומדרום, שבה נחצו קוי הפסקת-האש על-ידי כוחות גדולים. שתי נסיבות הרשימו אותנו עמוקות וייחרתו בזכרונו כל אימת שנבוא לדון בתביעותינו הבטחוניות ובמהות האויבים העומדים מולנו. ראשית, בחירת היום. יש רק יום אחד בשנה שבו שורר שיתוק כמעט מוחלט של התקשורת הפנימית והחיצונית בישראל, אשר בו פוגה העם מעל כל דאגות חומריות, יום יחיד ומיוחד בלוח הרוחני של האנושות, חג רב-מתח של הרהורי תשובה והרכנת ראש. המשמעות הלוגיסטית של יום הכיפורים היא העדר כל תקשורת בין ישראל והעולם התיצון בכל רמה שהיא, ואפילו בתחום הארץ עצמה.

התרמית הגדולה הזאת בדבר יוזמה ישראלית הוזמה על-ידי דיווח משקיפי האו"ם 7930/ס שדיווחו לכם במיוחד על חדירת המצרים מעבר לקוי הפסקת האש וחדירות הסורים מעבר לקוי הפסקת-האש. היכן בדו"ח זה, או בדו"ח אחר כלשהו, מדובר על חדירה ישראלית כלשהי מעבר לקוי הפסקת-האש? מהן ההוכחות העצמיות שיכולים שרי החוץ של מצרים וסוריה להביא לאישור האגדה הדמיונית שלהם בדבר אניה שלא היתה ולא נבראה שחצתה דומם את הלילה שלא היה ולא נברא?

ויש גם ההוכחה פרי השכל הישר. ברחבי העולם הייבים אנשים לשאול את עצמם עד כמה צריך אדם להשתטות כדי להאמין, כי ביום שבו אין כל תקשורת, אין כל פעילות, כל רדיו, כל יכולת לגייס מילואים, כאשר הרוב המכריע של חיילינו ישבו בבתיהם או בבתי-הכנסת, כאשר אפילו עמדות קדמיות היו מאוישות בצורה מזערית — כי דווקא ביום זה תאסור ישראל מלחמה, ביום הקדוש ביותר לכל מי שמסור לעיקרים היהודיים, כדי להזמין אלפי טנקים מצריים וסוריים לתקוף גבול בלתי-מוגן יחסית ושלו לחלוטין?

לא. אין ספק. מצרים וסוריה ניצלו את החולשה הפיסית פרי המסירות הרוחנית שאותה אין העם היהודי מסוגל לנטוש לעולם.

לצורך התקפה זאת ריכזה מצרים יותר מ-3000 טנקים, 2000 תותחים, קרוב ל-1000 מטוסים, ולדברי דובר מצרי שש מאות אלף חיילים, כולם מזוינים בנשק מתוצרת סובייטית, מדגמים חדישים ביותר, לרבות מפציצים, טילי יבשה וספינות טילים. מולם, ביום הראשון, עמדו חילות-מצב סדירים במערך הגנתי ביותר ובצד הסורי עמדו 1,000 טנקים ומספר תואם של מטוסים. וכל הכוח המוחץ הזה חצה ללא התגרות את קו הפסקת האש. סבלנו אבידות טרגיות בחיים ובדם. מצרים וסוריה סבלו הרבה יותר כתוצאה מן התוקפנות הצינית של מנהיגיהן. אולם הנשיא סאדאת אמר לנו פעם, כי לא אכפת לו אם ייהרגו מיליון אנשים ובלבד ששיגיג את מטרתו. אני מודה, כי הניצול המכפיר של יום הכיפורים ודחייתה של ישראל באותן שעות גורליות פעולה מונעת, עלו לנו ביוקר, אבל היתרון המצרי והסורי היה ויהיה קצר. כוחות ישראל הודפים עתה בהצלחה את האויב בשתי החזיתות; חיוני עתה, כי הכוחות המצריים והסוריים לא יורשו להישאר במקום

כלשהו מעבר לקוי הפסקת-האש. החלפת קוי הפסקת-האש בגבולות קבועים שהוסכם עליהם בהדדיות חייבת לבוא כתוצאה של משא-ומתן בשלום ולא כתוצאה של התקפות בוגדניות ללא התגרות נוסח פרל-הארבור.

לבסוף, עוד לפני פירוט נוסף של עמדתנו בישיבה של מועצת הביטחון, שאני מבין שכבר זומנה; רצוני לומר משהו על לקחי החוויה הזאת. ראשית, על אופי האיבה שאנו עומדים מולה. זהו אופי אשר מולו אי-אפשר להגזים בדאגה בטחונית כלשהי. כאשר אמר סאדאת, והדבר הובא בעיתון מצרי, כי הוא העריץ את היטלר, צחק כל העולם במחילה. ברה"מ, אשר לחמה בהיטלר בגבורה, אך במאוחר, המשיכה לספק נשק. מדינות אחרות משכו בכתפיהן. כאשר שיבח שר החוץ המצרי את רצח עולי-הרגל והתיירים בלוד נאמר לנו: „זוהי רק תעמולה“. ספרות אנטישמית מופצת בשפע בקהיר. יש יותר מדי מחילה בינלאומית לגבי איבה זו. היתה לכך מחילה בוועידת קהיר, היתה מחילה בנאום אשר בו הופרה מסורת של שלום וידידות ונאמנות, שנשא פה נשיא זאיר. יש יותר מדי מחילה כלפי איבה זו. אנו חייבים להתייחס להצהרות הסוריות והמצריות כלשונן.

שנית, יש חלום-בלהות אחד שתמיד יראו הישראלים לפניהם, יביא העתיד אשר יביא. שוו בדמיונכם, כי מתוך יצר אווילי של התאבדות חזרנו אל קוי הפסקת-האש הקודמת תחת לדון במשא-ומתן על גבולות במסגרת השלום. אילו עשינו שטות זו כי אז היו התקפות 6 באוקטובר באות כמטחוי"ד ופוגעות בצווארנו ובלבנו וגורמות נזק לבטחוננו החיוני בשיעור שאולי היה גורם לישראל ולעמה ולכל הזכרונות והתקוות והחזון שהניעו את ההיסטוריה שלנו להיכחד באורח מחריד.

מה רבה היתה צדקתנו בהתעקשותנו לנהל משא-ומתן קפדני על גבולות הסדר השלום. מה גדולה היתה טעותם של אלה שהציעו לנו אחרת. שכן ישנם שלושה דברים חיוניים לא רק לקיומה ובטחונה של ישראל אלה גם לשלום המזרח התיכון. ראשית, השלום עצמו; שנית, משא-ומתן כדרך לשלום, ושלישית, במסגרת שלום פרי משא-ומתן, יציבות של גבולות בטוחים שיעניקו ביטחון כלשהו נגד הסיכוי של נזק קטלני לעמנו כתוצאה מהתקפת-פתע מן הסוג שאירע לפני ימים ספורים.

כמובן, יש מטרות אחרות מעבר לכל זה, אבל המשימה המיידית שלה אנו מקדישים את כל מחשבותינו ורגשותינו וקרבתנו היא להחזיר לתקנו את כל מבנה הפסקת-האש. הפסקת-האש מורכבת משני יסודות: הימנעות מלהימה והקיום והעמדות שהוסכם עליהם על-ידי הצדדים כקיום ועמדות של הפסקת-האש.

בשעה חמורה וטרגית זו איננו יכולים שלא לחשוב על הבזבוז והסבל והיסורים שניתן היה למנעם בשני העשורים האחרונים. כל שכנינו הערביים יחדיו, שהם ארצות מתפתחות, הוציאו בתקופה זו כ-20 מיליארד דולר על מלחמה. התוצאה — לא-כלום. ההישג — לא כלום. אם נאמר, כי מלחמה זו היא למען הפליטים, הרי שחלקיק זעיר של הוצאות אלה היה מספיק לפתור את כל בעיות הפליטים במזרח התיכון פי חמישים. זהו, איפוא, הלקה של חוסר התועלת והבזבוז שבמלחמה.

אולם ברגע זה יש לנו דאגות דחופות יותר, והן שימת קץ לשפיכת הדמים וכינון הפסקת האש מחדש על-ידי הבטחה ששום כוחות מצריים או סוריים — לא ישארו מעבר לקוי הפסקת-האש המוסכמים והלגיטימיים. מנקודה זו, ואך ורק מנקודה זו, נוכל להמשיך את דרכנו לעבר אופק השלום.